

Barneombudet
Pb. 8889 Youngstorget
0028 OSLO

Deres ref
24/00850

Vår ref
23/3813-

Dato
26. november 2024

Svar på brev om endringer på barnevernsfeltet og rapport om brudd på bistandsplikt

BFD viser til henvendelse fra Barneombudet 1. oktober 2024, hvor ombudet etterspør informasjon om årsaken til store endringer i barnevernsstatistikken og hvordan departementet vil følge opp rapport om bistandsplikt.

Endringer i barnevernsstatistikken

Barneombudet viser til at det er en reduksjon i hjelpetiltak, antall barn under offentlig omsorg, saker om adopsjon, akuttsaker og bekymringsmeldinger. Videre er det en økning i andel saker hvor foreldre får tilbake omsorgen og økning i omfang av samvær mellom barn og foreldre. Barneombudet ber om å få oversendt kunnskap som forklarer utviklingen. Dersom slik kunnskap ikke er innhentet, ber ombudet om at det gjøres.

Buudir har et ansvar for å vurdere og dokumentere sektortilstanden i kommunalt og statlig barnevern. Direktoratet skal utarbeide og innhente nødvendig kunnskap for å forstå utviklingen i sektoren, herunder også slike endringer som Barneombudet viser til. På få år har det skjedd flere store hendelser som kan ha påvirket antall barn som mottar hjelp fra barnevernet. Buudir har derfor fått i oppdrag å etablere et kunnskapsgrunnlag som forklarer nedgangen i antall omsorgsovertakelser. Oppdraget gjennomføres av Nordlandsforskning. Når forskerne skal vurdere ulike forklaringer, er det nødvendig å se hen til utviklingen for andre parametere, for eksempel nedgangen i antall hjelpetiltak. Buudir vil følge opp dette nærmere.

De siste årene har det vært flere store hendelser som kan bidra til å forklare utviklingen i barnevernsstatistikken. Flyktningkrisen i 2015 har sannsynligvis bidratt til at mange flere barn fikk hjelp av barnevernet i flere år etterpå. Nedgangen i antall tiltak de siste årene kan også delvis skyldes at flere av disse barna ikke mottar tiltak fra barnevernet lenger. SSB trekker frem at nedgangen kan skyldes en reduksjon i innvandring for grupper som barnevernet har ansvaret for og iverksetting av barnevernsreformen.¹ Statistikken for 2020, 2021 og delvis også 2022 er sannsynligvis også preget av koronapandemien, hvor barn hadde færre kontaktpunkter med andre barn og med voksne.

Det kan synes som nedgangen de siste årene er i ferd med å stabilisere seg. Fra 2023 til 2024 økte antall meldinger og antall undersøkelser. Upubliserte tall fra kommunenes halvårsrapportering for første halvår 2024 viser at økningen fortsetter. Videre er det en økning i antall nye tiltak i løpet av året i 2022–2023.² Bufdir oppgir at det også har vært en økning i antall vedtak om omsorgsovertakelser i første halvår 2024.

Det har også vært endringer i statistikken over samvær. Vi ser en klar tendens til høyere besøksfrekvens. Informasjon fra Bufdir (basert på tall fra Barneverns- og helsenemnda per juni 2024) viser en klar trend bort fra «4–6 ganger i året» som den mest brukte kategorien i de tre siste månedene av 2019, til en mer utvidet bruk av «én gang i måneden» og «to ganger hver måned» i 2023.

Riktig samvær er en forutsetning for barn og foreldres kjennskap til hverandre, utvikling av familiebåndene og muligheten for gjenforening. Økningen i samvær kan bety at det nå etter en konkret vurdering i større grad blir fastsatt riktig omfang av samvær. Føringer fra EMD og Høyesterett samt presiseringer i barnevernsloven kan ha bidratt til dette. Barn og foreldre har rett til samvær etter en omsorgsovertakelse. Samtidig må barn vernes slik at de ikke blir skadet av å ha samvær med foreldre. Det er derfor vesentlig at samværet fastsettes etter en konkret vurdering av barnets behov. Vi må finne de rette grepene som sikrer riktig balanse i hver sak. Departementet følger utviklingen nøye.

Bistandsplikt

Barneombudet viser til en nylig publisert rapport fra Oslo Economics, knyttet til en ekstern gjennomgang av Bufetats ivaretagelse av bistandsplikten på fosterhjems- og institusjonsområdet. Målet med utredningen var å få kunnskap om hva som er de vesentligste årsakene til at Bufetat ikke oppfyller bistandsplikten, samt kunnskap om hva som fungerer og ikke fungerer i saker der kommunene anmoder Bufetat om bistand til å flytte et barn til et barnevernstiltak utenfor hjemmet.

¹ SSB (2024). *7 prosent færre tiltak fra barnevernet*. Tilgjengelig på: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/statistikk/barnevern/artikler/7-prosent-faerre-fekk-tiltak-fra-barnevernet>

² SSB (2024). Tabell 10661: Barnevernstiltak i løpet av året, per 31. desember og for nye barn, etter landsdel, tiltak og alder 2013 – 2023. Merk at nye barn viser til barn som mottok tiltak i 2023, men ikke mottok tiltak i 2022. Barnet kan altså ha mottatt tiltak i årene før 2022.

Bufetat har plikt til å bistå barnevernstjenesten med plassering av barn utenfor hjemmet, jf. barnevernsloven § 16-3 andre ledd. Formålet med bistandsplikten er å sørge for at barn som har behov for tiltak utenfor hjemmet, får et egnet plasseringssted. Bistandsplikten gjelder både ved planlagte plasseringer og akutt plasseringer, og innebærer at Bufetat plikter å tilby en egnet institusjonsplass eller et egnet fosterhjem når kommunen ber om det. Bufetat kan ikke avslå kommunens forespørsel, verken av økonomiske eller faglige grunner. Bistandsplikten gjelder også i tilfeller der Bufetat vurderer det som krevende å gi et forsvarlig tilbud innenfor rammene av barnevernsloven.

Siden slutten av 2022 har det vært et økende omfang av brudd på bistandsplikten. Hovedårsakene til dette er en økning i behovet for plasser til barn med store og sammensatte hjelpebehov, og en økning i kommunenes etterspørsel etter akuttplasser. Dette har utfordret kapasiteten i tilbudet. Brudd på bistandsplikten er alvorlig og vil ha ulik grad av negative konsekvenser for barn og kommuner som har behov for bistand fra Bufetat. Dette er bakgrunnen for at departementet fant det riktig med en ekstern gjennomgang av området.

Slik departementet vurderer rapporten, beskriver den i stort et situasjons- og utfordringsbilde vi allerede var kjent med, og hovedbudskapet er i tråd med mye av allerede igangsatt arbeid i departementet, Bufdir og Bufetat. Rapporten anbefaler tiltak og strategier for økt fleksibilitet i den statlige institusjonskapasiteten og sikre godt samarbeid med kommunene. Rapporten anbefaler også å styrke Bufetats beredskapsevne gjennom bruk av grunnkapasitet og forpliktende avtaler med private tilbydere. Rapporten viser til at det er en sårbar strategi å være avhengig av enkeltkjøp fra private tilbydere. Dette er også i tråd med regjeringens politikk og strategi på institusjonsområdet.

Løsningen i stort er både å øke kapasiteten, og å utnytte den kapasiteten man har best mulig. Regjeringen har derfor økt bevilgningene til det statlige barnevernet. I 2024-budsjettet ble det bevilget om lag 700 millioner kroner til en samlet styrking av det statlige barnevernet, inkludert 60 millioner til de statlige institusjonene. Det ble også prioritert en ytterligere økning på 150 millioner kroner i revidert nasjonalbudsjett. Kapasiteten har dermed økt. Siden 2021 til i dag er grunnkapasiteten, det vil si statens eget tilbud og private plasser med kjøps- og leveransegaranti, økt fra 601 til 664. I tillegg har styrking av de statlige institusjonene gjort disse i stand til å ta imot barn med større behov og samtidig gitt høyere kapasitetsutnyttelse, fra 76 % til 79 %.

For 2025 foreslår regjeringen 433 millioner kroner for å ha kapasitet til å gi et institusjonstilbud til et økende antall barn med store og sammensatte behov. Dette er ressurskrevende plasser, og prisene i avtalene med private har økt. Regjeringen har i tillegg foreslått å prioritere 119 millioner kroner i 2025 til etablering av flere statlige plasser til barna med de største og mest sammensatte behovene.

Regjeringen ønsker også å prioritere om lag 58 millioner kroner til en pilotering av en ny innretting av institusjonstilbudet, i tråd med institusjonsstrategien «Vårt felles ansvar – ny

retning for barnevernets institusjonstilbud». Et av målene er mer fleksible institusjoner, slik at barna kan få mer forutsigbarhet og ro, og oppleve færre flyttinger. Flexibilitet i institusjonstilbudet skal også bidra til at bistandsplikten innfris i større grad. Oppfølgingen av strategien vil bli nærmere omtalt i melding til Stortinget om *Kvalitetsreformen* våren 2025

I tillegg til budsjettmessige styrkinger og oppfølging av institusjonsstrategien, har departementet tett dialog med fagdirektoratet om Bufetats ivaretagelse av bistandsplikten. Etaten rapporterer blant annet månedlig om antall tilfeller der etaten selv vurderer at de ikke har levert tiltak til rett tid. Etter bestilling fra departementet har direktoratet i både 2023 og 2024 utarbeidet planer for hvordan bistandsplikten kan overholdes bedre. Disse planene inneholder en rekke tiltak på flere nivåer og for både kort og lang sikt. Både Bufdir og Bufetat jobber med dette kontinuerlig. Sammen med de budsjettmessige styrkingene av etaten under denne regjeringen, gir dette et bedre grunnlag for at situasjonen skal utvikle seg i riktig retning fremover.

Med hilsen

Kai Agnar Finsnes (e.f.)
avdelingsdirektør

Kristin Djerv Alveng
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer